

EFFECTES DE LES XARXES SOCIALS DURANT LA INFÀNCIA.

Ainara Palacios Vallverdú

Tutora: Dra. Maribel Cano Ortiz

Treball fi de grau

4t GEP

Universitat Ramon Llull FPCEE

Curs acadèmic: 2021-2022

Resum

Les xarxes socials formen part de la realitat de tota la societat, i cada dia les persones hi accedeixen amb edats cada cop més joves. L'objectiu d'aquest estudi és conèixer els efectes que tenen les xarxes socials cap als infants de 8 a 12 anys per tal de donar resposta a les necessitats formatives del centre educatiu Joan Maragall. La recerca es va dur a terme a partir d'unes entrevistes a especialistes en TIC i educació, i mitjançant uns "focus group" als alumnes i als mestres de l'escola Joan Maragall. Els resultats han mostrat que hi ha una gran necessitat d'adaptar l'augment d'hores d'ús de les xarxes socials dels infants cap a una educació digital perquè es faci un ús responsable de les eines digitals. És per això que la formació per als mestres estarà focalitzada en tres eixos bàsics: Conèixer els efectes de les xarxes socials, descobrir la realitat digital i variant dels infants de cicle mitjà i superior, i crear i compartir recursos per educar als infants en l'actual societat digital.

Paraules clau: Xarxes socials, sexualització infantil, educació primària, educació sobre els medis de comunicació.

Abstract

Social media is everywhere, and every day younger people have access to these networks, exposing themselves to all the risks without knowing them. Many studies have exposed all of the risks in social media, including the manipulation of emotions, influences on thoughts, and self-esteem. (Igartua, 2002) & (APA, 2007). However, very few researchers have shown the effects on children. The purpose of this study is to investigate about the effects of social media on children and give resources to teachers and educators in Joan Maragall school of Arenys de Mar.

This will be accomplished via an analysis of necessities of the object of study, which are the students and teachers of the school. The study uses qualitative methods such as focus groups for the students and teachers to analyze the reality and the educational needs in this school. In addition, interviews are also used with a selection of professionals in education and technologies to know their opinion on the subject. The analysis showed that children make a big use of social media while educators need more tools to help children use social media responsibly. The final result of this research is a training plan for teachers to have more resources to use in real situations with children.

Keywords: Social media, childhood's sexualisation, primary education, media education.

INTRODUCCIÓ

El tema principal d'aquesta investigació és desenvolupar un pla de formació per a mestres per tal de treballar l'ús responsable i conscient de les xarxes socials a partir de l'educació emocional. L'objectiu de la proposta és donar eines a mestres per enfrontar aquesta situació tan problemàtica. Els infants accedeixen a internet i a les xarxes socials cada cop amb una edat més prematura, i no hi ha prou mecanismes per gestionar les conseqüències que se'n deriven (Guirado, 2014).

Segons l'INE, un 64,3% d'infants de 10 a 15 anys disposen d'un telèfon mòbil, i un 99,2% han fet ús d'internet en els últims tres mesos del 2021.

Diferents estudis han demostrat les conseqüències negatives que provoca un ús abusiu d'aquestes xarxes en persones adultes, però ara hem de tenir en compte que els infants ja en són usuaris. Diversos efectes de les xarxes socials cap als infants són els següents: descontrol en la protecció de les dades personals de l'infant, sexualització/adultització infantil (Barzoki, Mohtasham, i Shahidi, 2016), ciberviolència o ciberassetjament, accés a contingut violent o inadequat (Igartua, 2002) i "efecte priming". Cal afegir que molts videojocs també s'han convertit en xarxes socials i també afecten el desenvolupament emocional de l'infant.

Amb aquest estudi es pretén entendre fins a quin punt els infants estan exposats a aquest tipus de contacte a través del món virtual, i trobar eines educatives pels mestres i els alumnes per tal de fer un ús més responsable i conscient de les xarxes socials.

La investigació consistirà doncs a conèixer la situació actual dels infants de 8 a 12 anys de diferents escoles, i valorar l'opinió de diferents experts en la temàtica. Tot seguit es dissenyarà un pla de formació per a mestres que tindrà com a objectiu oferir recursos per aprendre a gestionar les tecnologies de forma responsable i conscient.

MARC TEÒRIC

Vivim en una societat cada cop més digitalitzada, on els infants accedeixen a internet cada cop més fàcilment. Aquest accés prematur a internet i les xarxes socials poden provocar diferents efectes socials i psicològics en els infants. Un exemple, és l'efecte sexualitzador de molt contingut que es troben en xarxes socials com *tiktok* i *instagram* on es premia el fet d'atraure sexualment amb un reconeixement social més alt (Barzoki, Mohtasham, i Shahidi, 2016). També s'ha demostrat la forma en la qual la violència present en els videojocs multijugador afecten en la conducta dels consumidors, ja que normalitzen aquesta violència i la fan agradable i desitjable.

Tenint en compte que la realitat de l'escola cada cop és més digital, cal que els factors educatius es posin d'acord per donar una solució a aquesta problemàtica. És per això, que com a mestres, cal que s'ofereixi a les noves generacions eines i oportunitats d'aprenentatge per viure en una societat que vagi de la mà amb l'escola, oferint una educació de qualitat tal i com indica l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible 4. Aquest objectiu té especial relació amb les xarxes socials ja que els infants i les persones han de tenir dret a poder accedir a una educació que els prepari per al seu futur professional i personal. Aquest infant i persona ha d'estar preparat per fer front a les eines digitals, i a ser conscient de tot el que hi ha a les xarxes socials per poder fer-ne un ús responsable (UN, 2022).

Les xarxes socials neixen el 1997 amb la primera, *Six Degrees*, creada per Andrew Weinreich. El 2001 es aquesta es tanca i entre el 2002 i 2003 apareixen *Linkedin*, *Myspace* i *Friendster*. El 2004 apareix *Facebook*, la xarxa social amb més importància que encara avui en dia és de les més potents, creada per Mark Zuckerberg. El 2005 apareix *YouTube* creat per Chad Hurley, Steve Chen i Jawn Karim. El 2006 apareix *Twitter*, i el 2009 apareix *Whatsapp*. *Instagram* apareix el 2010, va començar permetent publicar fotos, i més endavant vídeos, històries, "reels" i fins i tot fer compres. El 2010 i 2011 emergeixen *Pinterest* i *Google +*, i el 2011 apareix *Twitch* que actualment és la xarxa social més utilitzada per veure continguts de videojocs. Entre altres aplicacions molt populars, el 2016 va aparèixer *Tiktok*, que tracta de vídeos curts d'entre 15 i 60 segons on majoritàriament els usuaris fan balls. (de la Hera, 2021)

Segons Gil, González González, Paderewski Rodríguez, i Arnedo Moreno, (2019) les generacions nascudes entre el 1995 i el 2012 són considerades la generació Z. Aquesta és caracteritzada per haver crescut en un entorn on internet, les xarxes socials i els videojocs formen part de la societat que els envolta de forma omnipresent.

Diferents estudis ja van començar a al·larmar dels perills de la "hiperconnexió" amb dispositius com la televisió, en especial l'efecte "priming", caracteritzat per aconseguir influir en el pensament de les persones a través dels continguts que presenta la televisió. (Urrea, Clemente, i Vidal, 2000).

Segons l'article 45 de la LOE 8/2021, les administracions públiques han de desenvolupar campanyes d'educació i sensibilització sobre l'ús responsable d'internet, dirigit a nens, nenes, adolescents, famílies, educadors i professionals. També han de promoure que els serveis digitals i les aplicacions tinguin en compte la protecció a la infància. L'article 46 tracta sobre el control de continguts que consumeixen els usuaris menors d'edat, obligant les administracions públiques a vetllar per crear criteris d'edat i gènere sobre l'ús segur d'internet.

Sexualització i adultització infantil

Estem en una societat consumista on les xarxes socials com *Instagram* seleccionen el contingut que visualitza cada usuari per manipular-lo amb l'objectiu bàsicament que consumeixi més. Les fotos i la publicitat que apareixen en les xarxes socials afecten els estats psicològics de les persones influint o condicionant els estàndards de bellesa.

Els continguts de les xarxes socials estan dirigits majoritàriament a un públic adult, i, per tant, entra en joc la teoria de l'objectificació de la persona. Aquesta tracta sobre el procés psicològic on les persones són vistes com a objectes i, doncs, avaluades depenent de les nostres característiques físiques i sexuals. Això deriva a l'auto-objectificació, on l'individu deixa de valorar-se a si mateix per les seves qualitats i es veu a través dels ulls dels altres o es fa depenent de l'opinió dels altres. Quan un veu continguts a les xarxes socials el sistema està hàbilment dissenyat perquè se li desperti el sentiment de voler comprar per "millorar-se" i així obtenir més aprovació/admiració social, no es presenta com una necessitat bàsica, però si es condiciona l'individu perquè cregui en allò se sentirà millor i serà més feliç (Barzoki, Mohtasham i Shahidi, 2016). Ara els infants també són usuaris actius a *Instagram* i sobretot a *TikTok*. Només cal obrir *TikTok* per veure que molts vídeos són de nens i nenes de 7 a 14 anys aproximadament.

Díaz-Bustamante-Ventisca, i Llovet-Rodríguez (2017) fan un estudi sobre com apareixen els menors i les menors d'edat en l'aplicació *Instagram*. Es defineix com a contingut amb sexualització infantil quan compleix com a mínim una de les següents condicions:

- Es redueix el valor de la persona cap al seu atractiu o comportament sexual.

- L'atractiu físic és vist com a "sexí".
- La persona és vista com un objecte gratificant i no com una persona lliure.
- S'imposa la sexualitat de forma inapropiada.

És en aquests continguts on un infant, majoritàriament de sexe femení, sembla una persona adulta en el moment que se li atribueixen elements que el fan ser sexualment atractiu. Aquest concepte també és conegut com a "adultització infantil" o "erotització de la infància".

Segons l'estudi d'APA (2007) la sexualització infantil té repercussions en la nena sexualitzada com, per exemple, la disminució de les habilitats cognitives, l'adopció d'un rol passiu, influència negativa cap a la percepció de la seva virginitat i les relacions sexuals, influència en les seves relacions amb altres nenes de la seva edat i influència en com es veu ella mateixa i es relaciona amb els seus companys, fets que afavoreixen l'assetjament sexual i la violència sexual dels nois cap a ella.

L'informe Bailey (2011) alerta sobre la gran quantitat d'imatges sexuals que rodegen constantment els infants. La hipersexualització no només afecta les nenes, sinó que també afecta els nens i nenes que visualitzen aquest contingut i el prenen com a model a continuar normalitzant una conducta o comportament en veritat inadequats. Això provoca que les nenes i els nens comencin a madurar sexualment de forma induïda en una etapa on encara haurien de gaudir de la seva infància, i sexualitzar-se prematurament té conseqüències negatives cap al seu desenvolupament psicològic (Serrano, 2013).

En general, podem trobar molts exemples de sexualització infantil a la publicitat, a la indústria de la moda o a les sèries de televisió infantil. Per exemple, si a Instagram es busca "#moda infantil" es pot descobrir una gran quantitat de nenes hipersexualitzades (Díaz-Bustamante-Ventisca, i Llovet-Rodríguez, 2017).

A *TikTok* es normalitzen moltes conductes que realment són anormals. En els menors això té un efecte ensinistrador. Els usuaris assimilen el fet d'ensenyar més carn, fer coreografies sexualitzades i exposar la seva privacitat a rebre més "likes" i a tenir més seguidors. Per sobre de la seva dignitat prefereixen la popularitat. El problema amb els infants és que a ells els afecta més encara, ja que ho normalitzen en el seu comportament, i veuen aquestes actuacions com a normals.

Duchement (2020) considera que *TikTok* és una xarxa social plena de pedòfils que busquen, col·leccionen i recopilen vídeos de nenes sexualitzades mentre fan els balls sexualitzats de *TikTok*. S'ha trobat que un 45% de fans/seguidors d'un compte d'una menor són homes de més de trenta-cinc anys.

Tenint en compte que aquesta realitat afecta sobretot a les nenes, la forma de poder tractar aquesta problemàtica és des de l'educació. És des de la base on es pot treballar de forma conjunta per vetllar per l'objectiu de desenvolupament sostenible 5, sobre la igualtat de gènere. Però no només per aquest, els efectes psicològics que afecten a les nenes avui en dia són un altre objectiu pel qual l'escola i tots els factors educatius haurien de lluitar per cuidar de la salut i el benestar de tots els infants. (UN, 2022)

Manipulació

Els infants accedeixen a les xarxes socials a través de diferents plataformes. Dins del concepte de xarxa social ens podem trobar des de les més bàsiques i utilitzades per adults com *TikTok* o *Instagram*. Però entre els infants també són molt populars els videojocs de multijugador, com *Fortnite* o *Among Us*.

Gil, González González, Paderewski Rodríguez, i Arnedo Moreno (2019) afirmen que el joc *Fortnite* s'ha convertit en una nova xarxa social, un espai en el qual un es pot connectar i crear comunitat. I és que en aquest estil de videojoc, un es pot connectar en el xat de veu i parlar en directe amb els seus companys o amb desconeguts de tot el món. Però, a part de poder xatejar i parlar en directe amb persones de tot el món, també s'organitzen esdeveniments especials i en el joc hi apareixen col·laboradors com, per exemple, cantants famosos o *Youtubers* i *Tiktokers*.

En el cas de *Fortnite*, l'estudi de Gil, González, Paderewski Rodríguez, i Arnedo Moreno, (2019) afirma que, d'una mostra de 561 menors d'entre 8 i 11 anys, un 60% jugava al *Fortnite*. Entre aquests menors, un 83% juguen al joc amb els seus companys d'escola.

Aquest estil de videojoc no és l'únic que triomfa entre els infants, i cal entendre els valors i els efectes que hi ha darrere d'aquests videojocs socials. Les nostres estratègies de socialització estan íntimament relacionades amb els valors que rebem i l'inconscient col·lectiu de la nostra societat. Guirado (2014) afirma que els videojocs i les xarxes socials ens fan normalitzar moltes actituds i les converteixen en agradables. Rebem una educació subliminar a través dels videojocs que ens transmeten valors lligats a la cultura patriarcal, promouen la violència com a forma de relació o submissió, donen importància al triomf

sobre els altres com a objectiu i relativitzen el menyspreu cap als febles, els enemics i els diferents. Aquesta violència que rebem a través de les xarxes socials i dels videojocs no és casualitat. Hi ha una relació entre la gran quantitat de persones que aspiren a formar part dels cossos policials o entrar a l'exèrcit a lluitar a les guerres voluntàriament. Guirado (2014) diu: "No hi ha influència més eficient que aquella que no és conscient". La clau per a normalitzar aquesta violència és que no es percebi com a traumàtica, sinó que, fins i tot sigui agradable a la vista.

En el cas de la majoria de videojocs actuals, inclòs *Fortnite*, la violència queda tapada amb l'excusa dels gràfics caricaturescs. Però que estigui disfressada no vol dir que no ens afecti de la mateixa manera. De fet, els valors ètics que s'inculquen en aquests videojocs són els següents: Matar significa guanyar, i morir significa perdre, els altres són els dolents, nosaltres som els bons. Els jugadors no es qüestionen com és l'altre abans de disparar, perquè el joc no permet una resposta emocional. D'altres exemples de videojocs multijugador que juguen els infants són: *Among Us*, *GTA*, *Clash Royale* o *League of Legends*.

L'OMS, el 2018 va incloure l'addicció als videojocs i la va anomenar "internet game disorder" dins de la seva classificació de malalties dins de les addiccions sense substàncies. Segons Gil, González González, Paderewski Rodríguez, & Arnedo Moreno (2019), els pacients amb IGD presenten en un 96% dels casos comorbiditat amb altres trastorns mentals. És a dir, que s'ha demostrat que l'addicció als videojocs i a les xarxes socials tenen una relació estreta amb trastorns mentals com:

- Trastorn d'Ansietat Generalitzada
- Fòbia Social
- Trastorn per Dèficit d'Atenció i Hiperactivitat.
- Trastorns de Conducta.
- Trastorns de Personalitat.
- Trastorns Psicòtics.

"*Tik Tok*" és considerada una de les eines més influents en les actituds i pensaments dels seus usuaris. Només cal veure tots els reptes virals que han sorgit d'aquesta xarxa social. N'hi ha de molt perillosos que han provocat la mort de molts usuaris, entre els quals també s'inclouen infants. Per exemple, entre els nens i adolescents va sorgir "Momo" i "La ballena azul", els quals proposaven reptes als menors que incitaven a la violència i al suïcidi. De *Tiktok* també han sorgit reptes molt perillosos com per exemple: "condom challenge" (un repte que consisteix a posar-se un preservatiu al cap), "Tie pod challenge" (menjar-se una

pastilla de netejar la roba), “Hot water challenge” (tirar-se aigua bullent a sobre, la qual ha causat molts ferits amb cremades) (Duchement, 2020)...

Voler aprofundir en les causes per a les quals es vol modular el comportament sexual i agressiu de les persones començant des de la infància ens portaria a una agenda de control global tan sinistra com complexa.

Dins de les xarxes socials també es troben molts casos de ciberassetjament degut a la facilitat que hi ha en enviar comentaris de forma anònima. Molts cops un comentari sense intenció d'ofendre, en ser enviat públicament, pot tenir repercussions molt greus en les persones. Entre els infants encara pot ser més obvi. Un exemple és el d'una nena que de petita la van operar del crani perquè necessitava créixer. Això li va generar una petita cicatriu que va acabar desapareixent i a la nena no li havia causat cap problema. Un comentari a les xarxes socials va fer que els seus seguidors es fessin preguntes sobre el que li podria haver passat, i va rebre també molts comentaris negatius. Això li va fer donar importància a una cosa que mai l'havia amoïnada, i finalment va acabar autolesionant-se (Duchement, 2020).

Les fotos i els vídeos que publiquem guarden molta informació, com el país on som, la ubicació exacta, quan hem fet tots els canvis en la publicació des del moment que s'ha fet la foto fins que s'ha publicat, per on ha passat la publicació...

Tiktok en la seva normativa diu que s'esborren gran part de les dades en el moment de publicar-les, i que no són accessibles al públic. Però igualment, la foto o el vídeo que s'ha publicat segueix mantenint tota la informació dins de la plataforma de *Tik tok*.

Igualment, sense la necessitat d'entrar a les dades informàtiques de la publicació, només amb la visualització del vídeo i amb el moment amb el qual aquest s'ha penjat, un pederasta va aconseguir ubicar exactament la casa d'una nena. Amb ubicar l'escola amb l'uniforme, calcular el temps que tarda fins arribar a casa i veure el número de la casa en el reflex dels ulls de la nena, un home va tenir suficient informació per ubicar-la. Què podria fer una persona que realment tingués formació en informàtica i enginyeria? (Duchement, 2020)

Cal destacar també la quantitat de denúncies que ha rebut *Tiktok* per difondre informació privada de menors de 13 anys sense el consentiment dels pares. (González, 2019 i Pons, 2019). En una societat capitalista i consumista, només el sentit comú ens pot indicar que, quan un producte és gratuït això significa que el producte és un mateix.

Educació

Després de visionar uns enfocaments crítics sobre els diferents efectes i rerefons de les xarxes socials, no cal oblidar que aquestes ja formen part de la societat actual que està cada cop més digitalitzada. És per això, que molts educadors i pedagogs defensen que l'escola no hauria de nedar contracorrent a les xarxes socials sinó més aviat ensenyar i aprendre sobre elles per poder fer un bon ús i evitar aquests efectes. Jordi Jubany (en premsa) diu: "L'alumnat ha de ser capaç d'aprendre a pensar en el context actual i actuar-hi. El mitjà digital és molt ric, però també cal educar-lo...". Des de les escoles cal començar a educar sobre la gestió de la identitat digital, sobre la comunicació crítica, el consum conscient, l'ús responsable de les xarxes socials. (Jubany i Arroyo, 2018)

Els estudis que s'han realitzat per investigar les xarxes socials han estat molt enfocades cap a l'edat adolescent i adulta. No s'han trobat estudis sobre l'efecte en les noves generacions d'infants que ara també estan en contacte amb les xarxes socials. Tampoc s'han trobat eines i estratègies per afrontar aquest fenomen amb els infants d'entre 8 a 12 anys. **És per això que aquest estudi té com a finalitat entendre la situació actual en l'escola Joan Maragall d'Arenys de Mar per poder dissenyar una formació per a mestres que pugui tractar aquesta problemàtica des de l'aprenentatge.**

Els objectius de la recerca són:

1. Detectar les necessitats dels alumnes i dels mestres en quant a nivell de formació i coneixements sobre les xarxes socials i els seus efectes.
2. Dissenyar un pla de formació per a mestres per tal de donar resposta a les necessitats dels alumnes per aprendre sobre l'ús correcte de les xarxes socials.

Context

La formació per a mestres es farà focalitzada específicament en l'Escola Joan Maragall, d'Arenys de Mar que es caracteritza per ser un dels centres d'ensenyament públic més gran de Catalunya.

L'alumnat de l'escola és molt divers i prové de contextos sociofamiliars molt diferents. En haver-hi tres escoles en tot Arenys de Mar, una de les quals és concertada, la realitat social es veu molt reflectida a l'escola. Molts alumnes fan molta vida al poble i participen activament de les activitats que s'hi duen a terme. Cal destacar també que al costat de l'escola hi ha un centre d'acollida de menors, i molts dels infants que resideixen allà formen part de la realitat educativa de l'escola Joan Maragall.

Arenys de Mar sempre ha tingut molta tradició pesquera, ja que és un poble de costa, i el seu port sempre ha tingut molta importància en l'economia arenyenca. És per això que molta part de l'economia depèn del port d'Arenys i del turisme, tot i que també viu de l'agricultura (Ajuntament d'Arenys de Mar, 2016).

Detecció de necessitats

Mètode

La investigació es fa seguint el paradigma sociocrític, ja que la finalitat d'aquest estudi és analitzar una realitat que estem vivint i buscar el camí cap al canvi per tal de millorar-la. L'estudi es fa amb l'objectiu de conèixer la realitat de les escoles i les necessitats que hi ha respecte a l'ús de les xarxes socials entre els infants de 8 a 12 anys. És per això que les dades recollides són de caire qualitatiu.

Participants:

Per dur a terme la detecció de necessitats, s'han realitzat entrevistes a tres professionals de l'educació i les TIC TAC. S'han seguit uns criteris de selecció dels participants, per tant els experts que han participat en les entrevistes havien d'estar en contacte amb el món educatiu i tenir coneixements avançats sobre tecnologies digitals i xarxes socials. Els responsables escollits han estat els següents:

- Un mestre, psicopedagog i doctor en pedagogia, actualment professor titular de Tecnologia Educativa i investigador responsable de la línia eduTIC del Grup de recerca consolidat PSiTIC (Pedagogia, Societat, Innovació i TIC)
- Una doctora en sociologia, especialitzada en transformació digital i innovació social.
- Una periodista i conductora de diferents programes de Catalunya Ràdio.

També han participat en un focus grup mestres de cicle mitjà i superior de l'escola Joan Maragall d'Arenys de Mar. I d'altra banda també han participat sis alumnes de cicle mitjà i superior de la mateixa escola. Els alumnes han estat seleccionats seguint els següents criteris:

- Tenir bona capacitat per argumentar i opinar.
- Mostrar interès i coneixement per les xarxes socials.

Instruments

Pel que fa a instruments, s'han dissenyat un focus grup per als mestres amb preguntes obertes semiestructurades. L'estudi a partir del focus grup pretén donar resposta a diferents

objectius per a la detecció de necessitats. Primer de tot es vol conèixer quines opinions hi ha al respecte de l'efecte de les xarxes socials. El segon objectiu és conèixer les opinions sobre com cal actuar davant la situació i les necessitats formatives.

Per tal de donar resposta als objectius s'ha dut a terme un focus grup amb preguntes obertes per donar peu a debats que donin solució a les preguntes. Dins del focus grup s'analitzaran les següents dimensions d'anàlisi (veure annex n. 1 Guió del focus group):

- Concepcions que tenen sobre les xarxes socials.
- Gestió que es fa a l'escola.
- Dificultats a l'hora de gestionar els efectes de les xarxes socials
- Prospectiva.
- Necessitats formatives dels mestres.

L'entrevista als especialistes té com a objectiu recollir diferents opinions d'experts sobre l'ús de les xarxes socials per part d'infants de 8-12 anys. L'instrument emprat han estat unes entrevistes semiestructurades de preguntes obertes. Les dimensions d'anàlisi sobre les quals s'han dissenyat les entrevistes són les següents:

- Concepcions que tenen sobre les xarxes socials
- Directrius bàsiques en la formació a mestres. (veure annex n. 2 preguntes de l'entrevista)

També s'ha fet un focus grup dirigit a un grup seleccionat d'estudiants amb l'objectiu de conèixer l'opinió dels infants respecte a les xarxes socials i el coneixement que tenen sobre elles (veure annex n.3 Guió del focus group). Per tal de donar resposta a aquest objectiu, s'ha dissenyat el focus group tenint en compte les següents dimensions d'anàlisi:

- Opinió de les xarxes socials.
- Ús de les xarxes socials.
- Coneixement dels efectes psicosocials de les xarxes.
- Formació a mestres.

Procediment

Per poder dur a terme la detecció de necessitats, s'ha contactat amb els diferents participants. Els especialistes han estat contactats a través del correu electrònic i se'ls ha informat sobre l'entrevista i s'ha enviat el consentiment informat. En el cas dels mestres, s'ha contactat presencialment els mestres, se'ls ha informat sobre el contingut de la recerca i s'ha acordat una data amb el grup de cicle mitjà i amb el grup de cicle superior. En el cas

dels alumnes, primer s'han hagut d'informar les famílies per tal que elles estiguessin d'acord que els seus fills participessin en la recerca.

A continuació s'han realitzat les entrevistes i els focus groups, enregistrant-les amb una gravadora i posteriorment s'han transcrit les entrevistes i els focus groups en text.

Posteriorment s'han analitzat les dades a partir del mètode combinat, ja que l'entrevista s'ha organitzat segons els objectius, però les categories s'han dissenyat posteriorment en analitzar i codificar les dades. Per concloure, s'han analitzat els resultats amb l'eina de "Microsoft Excel", per tal de poder dissenyar la programació didàctica per a la formació de mestres.

Resultats

A continuació s'exposen els resultats obtinguts a partir de les entrevistes i els focus groups. Els resultats que s'han obtingut respecte l'objectiu 1, conèixer quines opinions hi ha al respecte de l'efecte de les xarxes socials (figura 1), són els següents:

Concepcions dels efectes de les xarxes socials

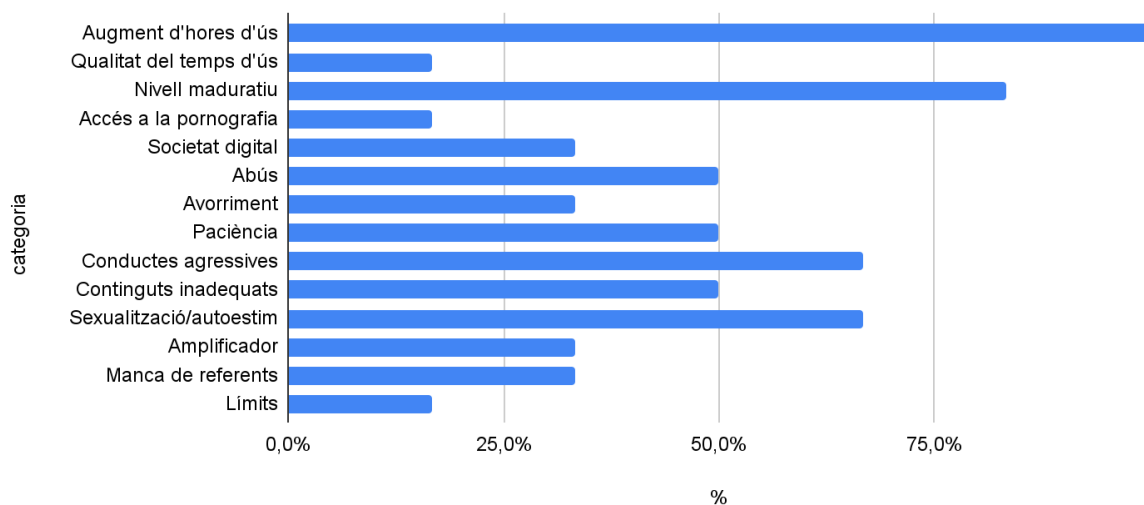

Figura 1: concepcions dels efectes de les xarxes socials.

En aquesta figura (figura 1) destaca l'opinió al 100% sobre l'augment d'hores d'ús sobre les xarxes socials. En segon lloc s'ha parlat molt sobre la importància del nivell maduratiu en quant a l'ús de les xarxes i com afecta en l'infant. A continuació destaquen les opinions

sobre les conductes agressives i l'efecte de la sexualització infantil en l'autoestima de la nena.

Pel que fa a ús de les xarxes socials (figura 2), els diferents col·lectius han opinat sobre l'augment d'hores i el nivell maduratiu. En contrast a l'augment d'hores, dos especialistes han considerat que l'augment d'hores d'ús no està relacionat amb la qualitat del temps que es dedica a les xarxes socials. L'especialista 2 considera que cada cop les xarxes socials serveixen per més coses, i que no és el mateix fer servir youtube per aprendre a dibuixar, que mirar balls de *tiktok*. Cal destacar també que la meitat han parlat sobre el perill de fer un abús de les xarxes socials. Els especialistes han opinat sobre la societat digital. I finalment, s'ha opinat de la diferència entre la quantitat d'hores d'ús i la qualitat del temps que s'hi dedica. Alguns participants han mostrat la seva preocupació per l'accés que es fa indiscriminat cap a continguts pornogràfics.

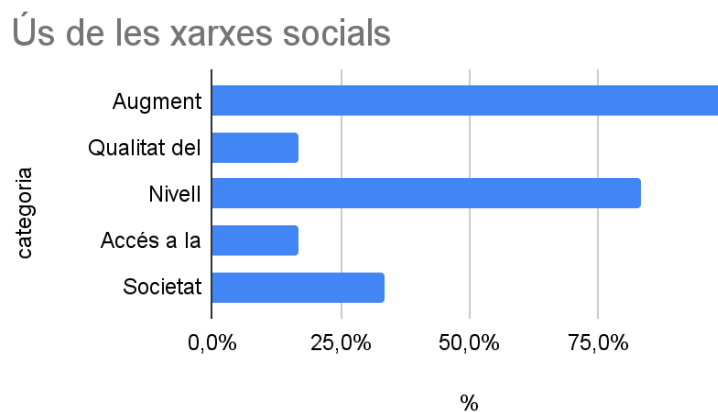

Figura 2: Ús de les xarxes socials.

En quant a efectes sobre la personalitat dels infants (figura 3), s'han destacat en un 66,7% les conductes agressives i l'efecte sexualitzador en l'autoestima de les nenes. Molts han considerat que cada cop les noies venen vestides a classe amb roba més adultitzada, i fins i tot es fixen cada cop més en com vesteixen els altres i quines marques porten.

També cal destacar que un 50% han opinat sobre l'efecte de les xarxes socials en la paciència dels infants, i el consum de contingut inapropiat a l'edat dels consumidors. S'ha destacat que els videojocs als quals els infants juguen són per edats superior als setze anys.

Efectes en la personalitat

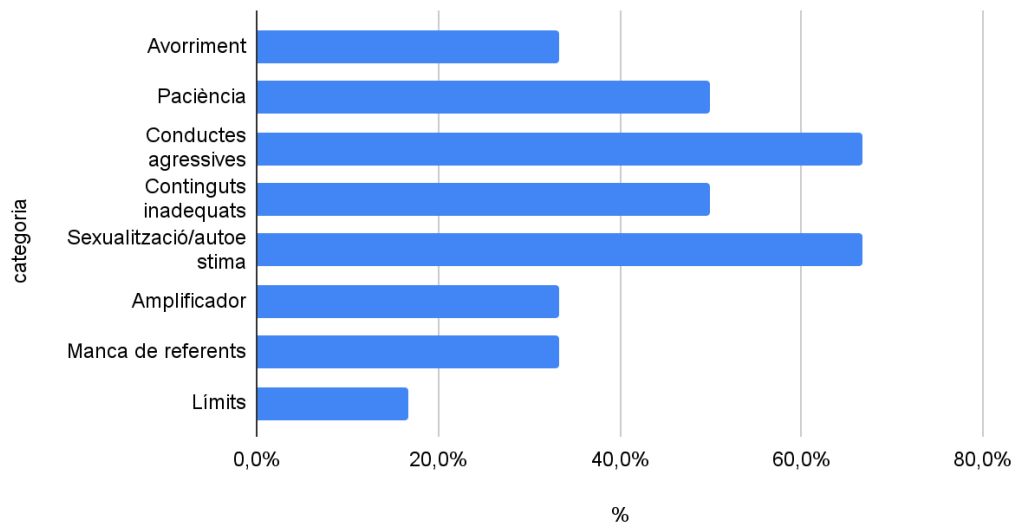

Figura 3: Efectes en la personalitat.

Un altre dels efectes de les xarxes socials que s'han comentat és que ha augmentat l'avorriment a classe. Ajuntant l'avorriment i la poca paciència, s'ha considerat que els infants i els adults busquen l'immediatesa de les coses degut a les xarxes socials. Alguns participants han considerat que la recerca de la immediatesa de la informació està relacionada amb el fet de veure vídeos de pocs segons que un cop finalitzen et fan passa al següent, en l'anomenat "scroll infinit".

També s'ha comentat que les xarxes socials provoquen un efecte amplificador de problemes ja existents en la personalitat dels infants. Un exemple que s'ha posat és el d'un infant que ja té problemes d'autoestima previs, tindrà més problemes relacionats amb l'autoestima quan entri en contacte amb contingut de les xarxes socials. Tanmateix s'ha observat que la manca de referents també provoca una sensació de solitud en els infants, l'expert 1 considera que els infants que entren a les xarxes socials es relacionen amb els de la seva edat i els adults gairebé mai saben quina és la realitat, i quan hi ha problemes, no tenen prou referents.

Finalment, alguns participants han mostrat preocupació per la incapacitat de posar límits dels infants i adults en les diferents actituds que provoquen les xarxes socials.

Referent a l'objectiu 2 que tracta sobre conèixer les opinions sobre com cal actuar davant la situació i les necessitats formatives. En general, hi ha hagut molta diversitat entre les necessitats que hi ha en l'àmbit educatiu. L'ítem del qual més s'ha parlat és sobre la

necessitat d'escoltar i estar atent a la realitat digital dels infants. En segon lloc s'ha parlat sobre la necessitat dels infants d'estar preeducats digitalment abans d'endinsar-se en el món de les xarxes socials.

Concepcions sobre les necessitats formatives

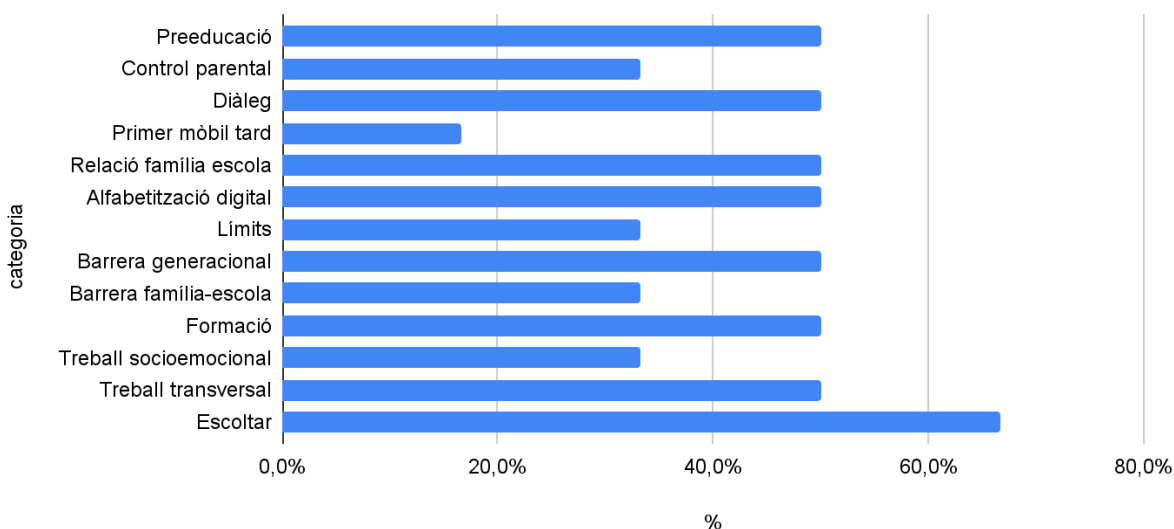

Figura 4: Concepcions sobre les necessitats formatives.

També s'ha opinat sobre la necessitat de fer ús del diàleg quan hi ha conflictes o situacions digitals. La relació de la família i l'escola està relacionada també amb la necessitat de fer un treball educatiu transversal. S'ha parlat poc sobre l'entrega tardana del mòbil als infants.

Pla de formació

El pla de formació per a mestres està dissenyat per dur-lo a terme durant 15 hores (vegeu annex 4: pla de formació). Durant aquest període de temps, els mestres seran formats per donar resposta a la digitalització imminent que requereix que els mestres puguin donar resposta als alumnes per acompanyar-los i ajudar-los. Es formaran en tres grans objectius.

El primer objectiu és conèixer els efectes de les xarxes socials i la realitat actual de les xarxes socials i els infants. Aquest propòsit es treballa durant les tres primeres sessions a partir del debat. Dins d'aquest primer bloc entren diferents continguts com per exemple les diferents xarxes socials que existeixen, els perills que hi ha a la xarxa com la sexualització infantil o els continguts violents.

El segon objectiu és conèixer la realitat dels infants i els seus interessos a través de l'experimentació activa. Aquest propòsit es treballa a partir d'una sessió de tres hores i mitja,

on s'empra una metodologia de racons interactius. El grup es divideix en grups petits i cada quinze minuts van girant perquè tots els grups coneguin els diferents exemples de videojoc. A continuació s'obre un debat i es recupera la mateixa dinàmica amb diferents xarxes socials, per tal de conèixer els referents que tenen molts infants.

L'últim objectiu és tenir recursos i saber elaborar recursos per incorporar la societat digital a l'aula i educar en la salut digital. Per tal d'assolir aquest propòsit, els mestres elaboren el seu propi material a través del treball per projectes i el comparteixen entre ells. Aquest objectiu recull tot l'aprenentatge que s'ha anat creant amb les activitats anteriors.

Avaluació del projecte

Al final de la formació els mestres fan un projecte grupal en el qual son ells els que a partir de la relació entre els diferents continguts apresos creen recursos reals per poder-los aplicar a l'aula. Aquest projecte serà l'instrument d'avaluació, ja que en el projecte posaran en pràctica l'aprenentatge de la formació. Un cop creats els recursos es presenten i s'incorporen dins d'una carpeta col·lectiva oberta a tots els membres de l'àmbit educatiu. Finalment es fa una avaluació del projecte a partir de la rúbrica d'avaluació. (veure annex 5: Avaluació).

Conclusions

Les xarxes socials i els seus efectes són un tema que poden obrir pas a moltes més línies d'investigació. A partir de les entrevistes i els focus groups, s'ha pogut observar una gran varietat d'opinions respecte a aquesta temàtica. Per una part, hi ha diferents opinions sobre com afecten en els infants, però hi ha una preocupació comuna per ajudar i educar en aquesta realitat. Una opinió que ha estat important és que els adults mateixos són els primers que fan un ús exhaustiu de les xarxes socials, i que, per tant, els infants també tenen dret a fer ús d'elles. Tanmateix, s'ha pogut veure la gran quantitat de necessitats imminents que hi ha al centre educatiu, i el desig dels mestres i dels alumnes a què hi hagi més formació per als mestres i els alumnes en diferents aspectes. Primer de tot, és essencial que els mestres estiguin ben informats sobre la realitat digital dels seus alumnes, i que s'interessin per conèixer els seus referents digitals, i en general la seva vida dins les xarxes socials. El primer pas per aquest canvi de paradigma és l'interès que té el mestre, l'educador i fins i tot el centre educatiu per conèixer la realitat de l'infant i voler aprendre per tal d'adaptar-se a ell i acompanyar-lo en les qüestions que són veritablement importants per la seva vida. A partir d'aquí, cal continuar creant i compartint estratègies i activitats per ajudar els infants a desenvolupar eines per tenir una vida sana dins les xarxes socials, és a dir, que els infants siguin conscients i responsables quan entren en el món de les xarxes

socials, i tinguin com a referents la seva família i els seus mestres. Convé ressaltar la gran necessitat que des del centre educatiu es treballi en xarxa amb les famílies. L'escola com a una organització que aprèn ha d'actuar en equip en aquesta mateixa línia, unida, amb l'objectiu que l'educació digital de cada infant realment sigui significativa.

Quant a limitacions d'aquest projecte, hi ha hagut una mancança de temps que ha provocat la difícil gestió per afavorir la implicació de tots els participants. Tanmateix, la participació ha estat gairebé total a la planificada. També cal destacar que els instruments no han estat validats amb l'índex kappa.

Com s'ha dit anteriorment, les xarxes socials són un tema molt ampli que poden obrir més branques d'investigació. Una proposta de futura recerca és sobre la gestió de la paciència amb les xarxes socials, ja que una opinió dels participants de la recerca ha estat que els infants cada cop tenien menys paciència i busquen la immediatesa de les coses. Tanmateix, la proposta de formació a mestres no es durà a terme en aquest treball, però seria interessant dur-la a terme per poder avaluar la seva eficiència i fer un pas més en l'educació digital.

Referències:

American Psychological Association, Task Force on the Sexualization of Girls. (2007). *Report of the APA Task Force on the Sexualization of Girls*. <http://www.apa.org/pi/women/programs/girls/report-full.pdf>

Barzoki, M. H., Mohtasham, L., & Shahidi, M. (2016, 22 abril). *Self-Objectification and Self-Sexualization Behavior within Consumer Culture*. Springer. <https://doi.org/10.1007/s11482-016-9468-5>

Bailey, R. (2011) *Letting children be children: Report of an independent review of the commercialisation and sexualisation of childhood*. Great Britain: The Stationery Office.

de la Hera, C. (2021, 28 diciembre). *Historia de las redes sociales: cómo nacieron y cuál fue su evolución* -. Marketing 4 Ecommerce <https://marketing4ecommerce.net/historia-de-las-redes-sociales-evolucion/>

Díaz-Bustamante-Ventisca, M., y Llovet-Rodríguez, C. (2017) *¿Empoderamiento o empobrecimiento de la infancia desde las redes sociales? percepciones de las imágenes de niñas sexualizadas en instagram*. El Profesional De La Información, 26(1), 77-87. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/empoderamiento-o-empobrecimiento-de-la-infancia/docview/2437376449/se-2?accountid=133200>

Duchement, P (2020, 20 diciembre) *Catálogo de peligros en TikTok para menores*. P. Duchement. <https://pduchement.org/2020/12/18/catalogo-de-peligros-en-tiktok-para-menores/>

Gil, R. M., González González, C. S., Paderewski Rodríguez, P., & Arnedo Moreno, J. (2019, juny). *Generación Z y Fortnite : Nuevos Paradigmas Éticos de Diseño de Videojuegos*. Research Gate. https://www.researchgate.net/publication/332550766_Generacion_Z_y_Fortnite_Nuevos_Paradigmas_Eticos_de_Disenio_de_Videojuegos

González, G. (2019, 1 març). *TikTok recibe una multa de 5.7 millones de dólares por recopilar información personal de niños menores de 13*. Genbeta. <https://www.genbeta.com/redes-sociales-y-comunidades/tiktok-recibe-multa-5-7-millones-dolares-recopilar-informacion-personal-ninos-menores-13-anos>

Guirado, J. (2014). *Com ens socialitzen les videoconsoles?* Perspectiva Escolar, 376, 61–65. <https://www.rosasensat.org/revista/escoles-destiu-passat-present-i-futur-num-376/>

Igartua, J (2002) *Teorías sobre los efectos de la violencia en los medios: una revisión*, Cultura y Educación, 14:1, 17-32, DOI: 10.1174/113564002317348084

Jubany, J (en premsa) *Amb qui aprenem en el món digital*, mSchools MWC-GSMA.

Jubany, J., & Arroyo, L. (2018). *Manifiesto por una nueva cultura digital*. [manifestoculturadigital. https://manifestoculturadigital.wordpress.com/](https://manifestoculturadigital.wordpress.com/)

Pons, P. (2019). *La ‘app’ TikTok, condenada tras permitir su uso a menores de 13 años sin el consentimiento paterno.* La Vanguardia. <https://www.lavanguardia.com/tecnologia/20190228/46753791109/tiktok-facebook-redes-sociales-multa-privacidad-menores-app-tecnologia-portada.html>

Serrano, B (2013). *Hipersexualización de la infancia: cuando los niños crecen antes de tiempo.* Bebés y más, <https://www.bebesymas.com/educacion-infantil/hipersexualizacion-de-la-infancia-cuando-los-ninos-crecen-antes-de-tiempo>

UN. (2022). Sustainable Development Goals. United Nations Sustainable Development. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>

Urra Portillo, J; Clemente Díaz, M; & Vidal Vázquez, Á. (2000). *Televisión: impacto en la infancia*. Madrid : Siglo XXI de España.

Annex 1: Focus Grup Mestres

1. Què opineu sobre l'augment de la quantitat d'hores que els infants dediquen a les xarxes socials?
2. Considereu que aquest augment d'ús està relacionat amb l'augment de les conductes agressives?
3. Considereu que les xarxes socials tenen components sexualitzadors i adultitzadors cap als infants? Ho heu vist reflectit en els vostres alumnes?
4. Tenim el següent cas: Mitja classe juga molt al videojoc Fortnite, que tracta de matar i guanyar recompenses. A l'hora de jugar en el pati imiten el videojoc, que s'assembla al fet i amagar, però imiten els trets i les morts. Considereu que hi ha violència en aquest tipus de joc? Com es podria gestionar la situació?
5. Tenim el següent cas: Una noia està començant a vestir-se de forma adulta i a maquillar-se als 8 anys perquè ha iniciat un compte de tiktok i està començant a rebre molts seguidors. En els vídeos ha rebut molts comentaris d'homes majors d'edat i ella s'ha sentit incòmode, i compartint-ho amb els companys algú li ha comentat "això no et passaria si no et vestíssis i et comportéssis d'aquesta manera". Com s'hauria d'afrontar aquesta situació?
6. Quins recursos teniu a l'escola per gestionar el fet que els alumnes creixen rodejats de les xarxes socials i videojocs?
7. Quines dificultats us trobeu a l'aula a l'hora de tractar les xarxes socials amb els vostres alumnes?
8. Com creieu que caldria tractar aquesta problemàtica? Des d'on s'hauria de gestionar?
9. Quins recursos necessiteu o trobeu a faltar per tractar l'efecte de les xarxes socials en els infants?

Annex 2: Entrevista

1. Consideres que ha augmentat la quantitat d'hores que els infants dediquen a les xarxes socials?
2. Consideres que les xarxes socials afecten per igual als adults i als infants?
3. Què opines sobre la sexualització infantil a les xarxes socials com tiktok i instagram?
4. Com consideres que afecten els continguts violents en els infants?
5. Com creus que les xarxes socials afecten en l'aprenentatge dels infants? (Capacitat de relacionar-se en persona, gestió de conflictes emocionals, gestió de conflictes reals...)
6. Quines accions creus que s'haurien de dur a terme des de l'educació?
7. Quins consells donaries a un mestre a l'hora de tractar amb aquesta nova realitat?

Annex 3: Focus Group Alumnes

1. Considereu que esteu en una etapa on comenceu a fer servir les xarxes socials, considerant els videojocs multijugadors com a xarxa social?
2. Quines xarxes socials fan servir els vostres companys i vosaltres?
3. Creieu que aquest ús de les xarxes socials afecta a la vostra manera de relacionar-vos?
4. Creieu que les xarxes socials afecten en com es veuen les noies a sí mateixes, es comporten i pensen d'elles mateixes? Com creieu que afecta als nois?
5. Els mestres coneixen els videojocs als que jugueu, i les xarxes socials que coneixeu?
6. Com tracteu aquests temes a classe?
7. Considereu que els mestres estan ben formats?
8. Quins consells donaríeu als mestres perquè us puguin acompanyar i ajudar amb tot el que comporta començar a fer servir les xarxes socials?

Annex 4: Pla de formació per a mestres

S1: INTRODUCCIÓ (2h)	
OBJECTIUS	CONTINGUTS
1) Conèixer els continguts que es tractaran durant la formació. 2) Compartir primeres idees sobre les xarxes socials i els seus efectes a partir del debat en grup.	- Primeres idees sobre les xarxes socials.
METODOLOGIA	RECURSOS
Debat a partir de preguntes obertes.	Presentació sobre els continguts. Enllaç al google site .
DESCRIPCIÓ ACTIVITATS	
10' S'inicia la formació amb un mentimeter per conèixer primer quins continguts volen aprendre en aquesta formació. 30' Introducció del temari que es treballarà i la metodologia que s'empra. 1h i 20' S'obre un debat a partir de preguntes obertes que va formulant el formador/a.	

S2: REALITAT DE LES XARXES SOCIALS (2h30')	
OBJECTIUS	CONTINGUTS
1) Conèixer la realitat de les xarxes socials en el nostre entorn.	- Què entenem per xarxa social? - Xarxes socials que fan servir els infants. - Edats d'accés a les xarxes socials. - Continguts als quals els infants estan exposats.
METODOLOGIA	RECURSOS
Presentació combinada amb debat.	Power point google site .
DESCRIPCIÓ ACTIVITATS	
30' Debat sobre idees prèvies sobre què són els xarxes socials. 30' Explicació sobre les xarxes socials. 30' Debat sobre quines xarxes socials creuen que fan servir els infants. 30' Presentació de les xarxes socials a les quals accedeixen els infants. 15' kahoot: a quines edats es pot accedir a cada aplicació? 15' continguts als quals els infants estan exposats.	

S3: PERILLS DE LES XARXES SOCIALS (2h)	
OBJECTIUS	CONTINGUTS
1) Comprendre els efectes negatius sobre les xarxes socials.	- Violència - Efectes sobre l'aprenentatge - Sexualització infantil - Bretxa generacional

	- Necessitat dels infants de tenir referents digitals.
METODOLOGIA	RECURSOS
Presentació combinada amb debat.	Power point google site.
DESCRIPCIÓ ACTIVITATS	
1h Debat inicial sobre quins creuen que poden ser els perills. 1h Desenvolupament sobre els perills que poden comportar les xarxes socials i opinions d'experts. La sessió acaba amb un kahoot.	

S4: ALFABETITZEM-NOS DIGITALMENT (3h i 30')	
OBJECTIUS	CONTINGUTS
1) Conèixer diferents eines i temes d'interès dels infants posant-se a la seva pell.	- Roblox - Fortnite - Whatsapp - Instagram - Tiktok - Youtube - Tendències, modes...
METODOLOGIA	RECURSOS
Dinàmica en grup que permet la gamificació, l'experimentació i té com a objectiu conèixer les realitats digitals dels infants. Debat.	Ipads, mòbils, ordinadors, play station.
DESCRIPCIÓ ACTIVITATS	
1h: Coneixem els videojocs multijugadors. Es faran grups que cada 15' aniran rotant per provar els diferents videojocs. 30': Debat, què hem vist en aquests videojocs? Són tan violents com creiem? Com podem aprofitar-los a l'aula? 1h: Youtube, tiktok, instagram, quines tendències hi ha? Es torna a recuperar la dinàmica del videojoc. Es fan 3 grups que cada 20' veuran tendències preparades a cada taula de diferents xarxes socials que hi ha. En una taula hi ha xats de whatsapp entre alumnes de 5è, un altre grup visualitzarà vídeos de youtube i twitch, un altre grup veurà reels i tiktoks d'instagram i de tik tok. 30': Debat sobre què hem vist en les xarxes socials. 30': Debat final sobre com creuen que caldria tractar les xarxes socials.	

S5: RECURSOS (4h)	
OBJECTIUS	CONTINGUTS
1) Conèixer i disposar de diferents recursos per tractar les xarxes socials a l'aula.	- Enfocaments pedagògics. - Activitats al voltant de diferents temàtiques.
METODOLOGIA	RECURSOS

Treball en grup. Debat.	Casos en fitxes.
DESCRIPCIÓ ACTIVITATS	
10' Repàs del que hem après fins ara. 30' Enfocaments pedagògics. 20' Presentació del treball en grup. 1h i 30' Es posen en grups i programen activitats per tractar diferents temàtiques. 30' Presentació dels diferents recursos que han creat. 1h Altres recursos que podrien fer servir a l'aula.	

S6: CLOENDA (1h)	
OBJECTIUS	CONTINGUTS
1) Recordar tot el que s'ha après a la formació.	
METODOLOGIA	RECURSOS
Debat autoavaluació.	Rúbrica d'autoavaluació
DESCRIPCIÓ ACTIVITATS	
30' Debat sobre tot el que s'ha après i s'emporten de la formació. 20' Autoavaluació a partir d'una rúbrica. 10' Cloenda i finalització de la formació.	

Annex 5: Avaluació

Objectiu	Assoliment satisfactori	Assoliment Notable	Assoliment Excel·lent
Conèixer els efectes de les xarxes socials i la realitat actual de les xarxes socials i els infants.	Relaciona els recursos que crea amb conceptes teòrics sobre els efectes de les xarxes socials o la realitat dels infants.	Relaciona els recursos creats amb diferents conceptes teòrics sobre els efectes de les xarxes socials, i amb la realitat dels infants.	Relaciona els recursos creats amb diferents conceptes teòrics sobre els efectes de les xarxes socials, la realitat dels infants i reflexions pedagògiques.
Conèixer la realitat dels infants i els seus interessos a través de l'experimentació activa.	Mostra interès per la realitat digital dels infants.	Relaciona la realitat digital dels infants en els recursos que crea.	Coneix els interessos dels infants i relaciona més de dos interessos en els recursos creats.